

RECENZE

Kabát Jan. Právnické sjezdy v českých zemích a na Slovensku. Brno: Masarykova univerzita, 2024, 226 s.

Zatímco právní dějiny bývají běžně vnímány jako přehled vývoje norem, institucí či procesů, autor recenzované publikace se rozhodl jít jinou cestou – obrací pozornost k fenoménu, který sice neformoval normativní rámce v přímém slova smyslu, avšak spoluvytvářel kulturní a profesní prostor, v němž se právo chápalo, interpretovalo i komunikovalo: k právníkům sjezdům.

Kniha *Jana Kabáta Právnické sjezdy v českých zemích a na Slovensku* nabízí zevrubné a zároveň přehledně uspořádané pojednání o instituci, která bývala ve své době nejen odborným fórem, ale i výrazným symbolem stavovské soudržnosti, prestiže a veřejné participace právníků. Autor se v ní zaměřuje především na období od počátku dvacátého století do roku 1949, přičemž neopomíná ani novodobý rozměr obnovení této tradice.

Na rozdíl od většiny prací z oblasti právních dějin přináší *Kabátova* publikace pohled, jenž je v české historiografii zatím jen zřídka k vidění. Těžiště knihy spočívá nikoli v popisu normativních změn, ale ve zkoumání toho, jak právníci přemýšleli o svém postavení, jak se profesně sdružovali, jaké otázky pokládali za zásadní a jakou roli sehrávalo právo v jejich společenské sebereflexi. Právnická fóra, jak je autor zachycuje, nejsou jen tematickým okruhem – stávají se sondou do myšlení celé právnícké generace. V tom spočívá nevšednost této práce: *Kabát* se nesoustředí primárně na „co se rozhodlo“, ale především na samotnou scénu, na níž bylo právo veřejně sdělováno, sdíleno a vymezováno. Právě tím obohacuje naši představu o právu jako živém multidimenzionálním fenoménu, nikoli jen o souboru norem. *Kabát* přitom zůstává pevně zakotven v pramenné bázi a nevzdaluje se faktickému základu – jeho výklad není spekulativní, ale pevně vychází z archivních fondů, dobového tisku i sjezdových publikací. Působivý je způsob, jakým propojuje jednotlivé úrovně výkladu: faktografickou přesnost s interpretací širších kulturních vzorců, lokální dění s celostátními souvislostmi, jednotlivé osobnosti s obecnými rysy profesního života. Výsledkem je tematicky originální a metodologicky pevně vystavěná práce, která si přitom zachovává mimořádnou čtenářskou vstřícnost.

Kniha je členěna do několika tematicky i kompozičně promyšlených celků. Ty zachycují nejen chronologický sled jednotlivých sjezdů, ale věnují se i jejich institucionálnímu zakotvení, tematickému zaměření, personálnímu obsazení a dobovému významu v odborné i veřejné sféře. Těžiště výkladu spočívá v analýze čtyř celostátních právníckých sjezdů, pořádaných Právnickou jednotou v letech 1904, 1925, 1930 a 1949. Každý z nich je zpracován jako svébytný celek, s důrazem na konkrétní referáty, okruhy debat i institucionální pozadí, přičemž autor dokáže vystihnout nejen odborný, ale i symbolický význam jednotlivých akcí v kontextu své doby.

Kabát však nepodává pouze příběh „oficiální“ sjezdové linie. Významná část knihy je věnována také snahám slovenských právníků o vybudování vlastních profesních platforem, které se v meziválečném období formovaly paralelně k pražskému centru, i když s odlišnou dynamikou a v jiném kulturním i jazykovém prostředí. Obzvláště cenné je zpracování sjezdů právníků německé národnosti působících na území meziválečného Československa. Tato kapitola vybočuje svou badatelskou hloubkou a zjevnou samostatností –

autor využil německojazyčné prameny i odborný tisk, a přiblížil tak výsek právníckého života, který bývá v české literatuře v poválečném období spíše opomíjen. Právě zde se ukazuje schopnost autora postihnout pluralitu právní kultury první republiky – bez ideologizace, s respektováním historických okolností a bez přehlížení kontroverzí. K silným stránkám knihy patří právě vyváženost autorova přístupu: *Kabát* nepodléhá dobové apologetice ani současným hodnotícím stereotypům. Stavovské prostředí popisuje s pochopením, ale bez nekritické nostalgie. Odborný i společenský rozměr sjezdů zasazuje do kontextu s věcným odstupem a bez zatížení dobovým ideologickým rámcem.

Pozitivní je rovněž fakt, že autor nezakrývá společenský a reprezentační rozměr sjezdů jako popředního důvodu konání této události. Právě tím se vyhýbá nebezpečí, že by sjezdy byly zkreseně vyličeny jako ideální fóra odborného pokroku. Naopak, *Kabát* si všímá, že sjezdy byly často vnímány spíše jako příležitost k setkání, výměně názorů (ne vždy odborných) a především k symbolickému stvrzení sounáležitosti. Neopomíná ani míru okázalosti, s níž byly tyto události provázeny – slavnostní zahájení, výzdoba, projevy plné étosu, ale také společenské večery, které někdy zastínily i samotný odborný program. Byť tedy faktický přínos sjezdů může být diskutabilní, *Kabát* společenský rozměr neironizuje – vnímá ho jako autentickou součást právníckého života dané doby a kontextualizuje ho nejen do každodenní dobové reality, ale ve své podstatě i do velkých dějin. Také sjezdy, které odborně mnoho nepřinesly, totiž naplňovaly jinou zcela fundamentální funkci: utvrzovaly právníky v jejich stavovské identitě a poskytovaly jim prostor pro neformální kontakt, výměnu zkušeností a v neposlední řadě i společenské uvolnění.

Jinými slovy, *Kabát* nevytváří a neposiluje mýtus sjezdů jako klíčového prvku proměn právního řádu, neboť zcela objektivně sjezdy nedokázaly (a ani nejspíše nemohly dokázat) změnit tuzemský právní řád. Ač sjezdy nepochybně byly platformou pro výměnu názorů, nelze v českém (československém) prostoru přehlížet, že v zásadě nepřekročily rámec společenské události. To je patrné zejména při komparaci českých (čs.) sjezdů s těmi německými a je pozitivní, že autor se nenechal svést zveličováním významu sjezdů, které hodnotí střízlivě a objektivně.

Samostatné místo zaujímají kapitoly věnované tematicky specifickým a profesně vymezeným sjezdům – například unifikačním, odborovým či politicky zaměřeným. Ty *Kabát* interpretuje jako doklad tematické pestrosti a otevřenosti tehdejší právnícké debaty, která přesahovala rámec jediné instituce a zahrnovala široké spektrum právních profesí i postojů.

Ve vazbě na monografii je možné se pozastavit u dvou okruhů, které mohly být v práci více rozpracovány. Tematické těžiště knihy leží bezpochyby v domácím prostředí – tedy v českých, slovenských a německých právníckých sjezdech v rámci území někdejšího Československa. Byť autor několikrát odkazuje na dobové právní diskuse v zahraničních právníckých časopisech či na inspirace ze sousedních států, zůstává komparativní rozměr víceméně v pozadí. Mírně širší srovnání se zahraničními analogiemi – např. s činností právníckých sdružení a sjezdů v Německu, Rakousku či Francii – by mohlo dále prohloubit naši představu o tom, zda byl československý vývoj specifický, či naopak součástí širšího evropského trendu profesionalizace právního stavu. Dále je třeba poznamenat, že autor – plně oprávněně – klade důraz především na institucionální rámec, organizační strukturu a kulturně-symbolický rozměr jednotlivých sjezdů. To však s sebou přináší skutečnost, že samotná odborná náplň referátů a konkrétní výstupy z jednání jsou ve většině případů nastíněny spíše rámcově než podrobně analyzovány. Z hlediska soudobého

čtenáře by však mohlo být zajímavé zkoumat i obsahovou stránku sjezdových příspěvků: jaké otázky tehdejší právníci pokládali za aktuální, jak argumentovali, jak – pokud vůbec – jejich názory rezonovaly v následné praxi. To by mohlo být relevantní i pro dnešní debaty o smyslu odborných shromáždění: někdy totiž méně referátů, ale s reálným dopadem, může mít větší hodnotu než rozsáhlý sjezdový program bez zřetelné rezonance v právní praxi. Autor tím čtenáři poskytuje velmi dobrý podklad pro podobné úvahy, přestože jejich rozvinutí z pochopitelných důvodů není hlavním cílem knihy. V tomto ohledu může *Kabátova* kniha ovšem působit jako nepřímá výzva k zamyšlení nad současným stavem profesní identity právnické obce – a nad tím, jakou roli dnes hrají odborná shromáždění v procesu utváření stavovského diskursu, sdílení tradice i právnického sebevědomí. V tomto směru kniha nečekaně oslovuje i současného čtenáře. Otázka, zda mají odborná setkání skutečný smysl, nebo zda spíše slouží k formalizované sociální interakci bez zásadního dopadu, je aktuální i dnes. *Kabát* sice neformuluje závěry tohoto typu, ale jeho výklad k takovému uvažování přímo vybízí.

Z metodického hlediska je třeba ocenit, že autor se pustil do zcela nezmapovaného terénu – právníkům sjezdům v českých zemích a na Slovensku dosud nebyla věnována žádná systematická odborná práce. Nejde tedy o doplnění existujícího narativu, ale o skutečné zaplnění prázdného místa, a to způsobem, který snese nejvyšší badatelská měřítká. *Kabát* nepřebírá žádnou ustálenou strukturu ani model, ale buduje vlastní interpretační osu, postavenou na trpělivém a rozsáhlém studiu archivních pramenů, sjezdových publikací a dobových i právnických periodik. Za zvláštní pozornost stojí také využití informací získaných z kontaktů s potomky některých tehdejších aktérů, které do výkladu vnášejí nový, osobní a dosud nepublikovaný rozměr.

Knihy je napsána kultivovaným jazykem, který je odborný, avšak přístupný. Výklad je systematický, přehledný, zároveň však stylisticky pestrý a místy téměř esejistický – což textu dodává čtivost, aniž by tím utrpěla jeho odborná úroveň. Jazyková kultura rukopisu zaslouží samostatnou pochvalu: styl je přesný, terminologicky ukotvený, přitom nenucený. Z hlediska edičního se jedná o velmi pečlivě připravenou publikaci – s jednotným typografickým pojetím, bez zjevných překlepů či technických nedostatků. To je důkazem nejen autorovy důslednosti, ale i kvalitní redakční práce nakladatele.

Nelze také přehlédnout odvahu zvolit téma, které bylo po roce 1948 v českém právním prostředí zcela opuštěno a prakticky vymizelo z relevantního diskursu. V tomto směru má kniha nejen historický, ale i kulturně-rehabilitační význam. Navíc je její přínos zcela aktuální – právě v době, kdy dochází k obnovení tradice právnických sjezdů (2022, 2025), představuje publikace nejen pohled do minulosti, ale i příspěvek k současnému sebepochopení právnické obce.

Publikace *Právníké sjezdy v českých zemích a na Slovensku* je výtečně zpracovaným odborným dílem, které přináší nový a potřebný příspěvek do české právněhistorické literatury. Spojuje precizní výzkum s citem pro detail i atmosféru doby a s pochopením pro hlubší souvislosti, jež přesahují rámec jednotlivých referátů nebo sjezdových usnesení. Autorovi se podařilo vykreslit dějiny právnických sjezdů jako živý příběh jedné profesní kultury – v její hrdosti, rozmanitosti i rozporuplnosti.

Nelze si nevíšimnout, že recenzní žánr dnes často podléhá jisté únavě: recenze se stávají rutinními gesty, která chválí i tam, kde by se mělo mlčet anebo by alespoň byla žádoucí zdrženlivost. V případě této knihy tomu tak však není. *Kabátova* práce si pozitivní hodnocení nepochybně zaslouží: nikoli jako projev zdvořilosti, ale jako uznání za důslednou, samostatnou a pečlivě vyargumentovanou odbornou práci.

Publikace navazuje na autorovu rigorózní práci, přičemž reflektuje připomínky a doporučení obou původních recenzentů (vedoucího katedry dějin státu a práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity *prof. Tauchena* a děkana plzeňské právnické fakulty a emeritního ústavního soudce *dr. Balíka*) a představuje výmluvný doklad toho, že i opomíjené a zdánlivě marginální jevy právního života mohou při důsledném zpracování nabídnout nový pohled na dějiny práva – a skrze ně i na dějiny nás samých. Není to jen historická rekonstrukce, ale také tiché připomenutí toho, že profesní paměť je hodnotou, kterou je třeba pěstovat – nejen z úcty k minulosti, ale i s ohledem na budoucnost právnické obce.

David Kolumber*

* JUDr. David Kolumber, Ph.D., odborný asistent, katedra dějin státu a práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity.
E-mail: David.Kolumber@law.muni.cz. ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9388-3812>.